

*Тетяна Момот, д.е.н., професор
Андрій Шутенко, к.е.н.
Харківська національна академія міського господарства
м.Харків, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ПУБЛІЧНИХ КОМПАНІЙ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Адаптація діяльності компаній до вимог Закону України "Про акціонерні товариства", який набув чинності з 30 квітня 2009 року потребує удосконалення інформаційно-аналітичної підтримки корпоративного управління з метою прозорості діяльності та підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних акціонерних товариств. З уведенням в дію Закону всі акціонерні товариства повинні: розкривати інформацію про афілійованих осіб; застосовувати кумулятивне голосування під час виборів Наглядової ради; неухильно виконувати жорсткі процедури укладення значних правочинів та правочинів із заінтересованістю; в обов'язковому порядку залучати зовнішніх експертів (аудиторів та оцінювачів) до своєї поточної діяльності; здійснювати обіг акцій тільки на фондових біржах (для публічних АТ); виконувати багато інших вимог. Підвищення вимог до прозорості функціонування публічних акціонерних товариств потребує формування адекватної системи корпоративної безпеки, що сприятиме нейтралізації негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища та забезпечить захист компанії від рейдерських атак.

Серед зарубіжних економістів, які займаються питаннями корпоративної безпеки акціонерних товариств можна виділити Осколова І.В., Сухова М.І., Дж. Хеммонда, Ж. П. Дугласа-Генрі, Осіпенко О.В., Колтунова І.В. та ін. Проблемами вдосконалення корпоративного управління та створення корпоративної безпеки в акціонерних товариствах присвячені наукові дослідження таких українських вчених, як Лянної Г.Л., Онуфрієнко А.І., Казака К.І., Чистякова З.Н. та ін. За даними більшості фахівців корпоративну безпеку акціонерного товариства визначено як систему захищеності акціонерного товариства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що дозволяє функціонувати підприємству з досягненням усіх поставлених цілей і задач, з продуктивним використанням усіх існуючих ресурсів для забезпечення стабільного розвитку та отримання прибутку. Разом з цим, потребують подальшого опрацювання теоретико-методичні засади оцінки та інформаційно-аналітичного забезпечення корпоративної безпеки акціонерних товариств. Необхідність є в систематизації проблеми сучасного стану фінансового обліку публічних акціонерних товариств.

Спільний проект Харківської національної академії міського господарства та Фонду інтенсивних технологій мікроекономіки з дослідження проблем корпоративного управління, що триває понад три роки, дозволив виокремити деякі традиційні проблеми, притаманні фінансовій звітності вітчизняних акціонерних товариств.

Умовно фаховий цикл роботи бухгалтера доцільно поділити на дві частини: технічна та творча. Перша частина полягає в тому, що обліковий фахівець просто реєструє фактичні господарські події та відображає їх у звітах. Друга частина передбачає внесення до облікових реєстрів оціночних професійних суджень. Такі процеси як нарахування амортизації, дисконтування заборгованості, нарахування резервів та забезпечень тощо обумовлені впливом певної професійної творчості. Саме з другою частиною праці облікових працівників, яка потребує від професіоналів докладання найбільших інтелектуальних зусиль, відчуваються серйозні проблеми.

Аналіз оприлюднених фінансових звітів українських акціонерних товариств свідчить про те, що багато хто з головних бухгалтерів не виконує вимог стандартів та ігнорує деякі з ключових облікових процедур.

Це передусім відноситься до:

- нарахування резервів сумнівної дебіторської заборгованості,
- нарахування забезпечень (відпускних, гарантійних етс),
- нарахування відстрочених податків.

Зауважимо, що вказані недоліки легко виявляються навіть без поглибленого аналізу вже при первинному перегляді публічної звітності.

Таким чином, ми, на жаль, змушені констатувати, що наразі бухгалтерська професія в Україні відчуває гострий дефіцит кадрів, які мають інтелектуальний рівень, достатній для формування та відображення економічно змістовних суджень. Вочевидь, це лише певною мірою може пояснюватися недоліками професійної освіти.

Домінуюча частка провини за такий стан обліку лежить на сучасних економічних умовах. Українська економіка не сформувала критичного обсягу попиту на послуги з якісного обліку. В обставинах нерозвиненого та неліквідного фондового ринку керівництво більшості акціонерних товариств не відчуває залежності фінансових результатів підприємств від якості побудованої облікової системи. Менеджери не відчувають зв'язку між звітністю та ціною акцій товариства, між ціною акцій товариства та ціною залучення банківських кредитів, між якістю звітності та розміром санкцій з боку компетентних регуляторних органів.

Отже, господарська практика переважно не дає українським управлінням меркантильних підстав для належного формування стандартизованої системи складання адекватних фінансових звітів.

В таких умовах доцільно одночасно дотримуватися двох правил:

- знижувати звітні вимоги до суб'єктів господарювання непублічного сектору,
- поширювати застосування значних фінансових санкцій за надання недостовірних звітів суб'єктами, для яких оприлюднення звітності є обов'язковим.

Цікаво, що попередні результати наших досліджень виявили пряму залежність між фінансовою результативністю суб'єкту, який звітує, та якістю його звітності: зазвичай чим кращим є фінансовий стан підприємства, тим менше помилок в його звітності. З одного боку це може пояснюватися тим, що успішні підприємства мають змогу наймати для виконання обов'язків головних бухгалтерів – фахівців високого професійного рівня, які не дозволяють собі нехтувати вимогами стандартів обліку. З іншого боку, в деяких випадках можна висловити припущення і щодо існування зворотної залежності: головні бухгалтери низького професійного рівня можуть внести свою лепту в погіршення фінансового стану тих підприємств, на яких вони працюють.

Також треба відзначити тривожну тенденцію стосовно незадовільної якості звітів багатьох компаній, значні частини статутних капіталів яких належать державі або муніципальним органам. Це може бути непрямим свідченням як загальної невисокої економічної культури управління так і звичайної низької фінансової дисципліни менеджменту таких суб'єктів господарювання.

Таке становище зайвий раз свідчить також і про те, що обов'язок оприлюднення фінансових звітів слід якнайшвидше поширити на державні та комунальні підприємства всіх рівнів. Зазначений крок приведе до підвищення фінансової прозорості, а відтак і рівня професійної відповідальності в роботі вказаних суб'єктів.

Що стосується поточних проблем з нормативним забезпеченням стандартизації обліку та звітності, то здається раціональним звернути увагу на такі проблеми. Поки План рахунків, та Інструкція з його застосування продовжують мати нормативний характер, доцільно вилучити з цієї Інструкції всі вказівки щодо того, які рахунки можуть кореспондувати між собою. Нормативний статус Інструкції приводить багатьох бухгалтерів до висновку, що перелік кореспонденцій, наведені в ній, є вичерпним. Але зазначений перелік відображає лише найбільш поширені ситуації. Проте господарська практика нерідко приводить до необхідності проведення такої кореспонденції рахунків, яка не є традиційною, а відтак не міститься в Інструкції. Таким чином, Інструкція не виправдано може формально обмежувати дії облікових фахівців.

Крім того, здається необхідним раціоналізувати склад Приміток до фінансової звітності. Примітки слід звільнити від зайвого дублювання.

Тобто в них не слід наводити ті дані, про які користувач може дізнатися з інших форм звітності. Натомість Примітки слід доповнити новими даними, які є критичними з огляду на певні національні економічні особливості. До таких даних слід віднести показники, які у світовій практиці зазвичай є складовими т.зв. соціальної звітності. Наприклад, враховуючи складну фіскальну ситуацію в країні, до Приміток слід було б додати показники нарахування та сплати підприємством податків та соціальних зборів. Доцільно також було б надавати окрему інформацію про сплату фінансових санкцій за недотримання вимог фіскального законодавства.

Підсумовуючи, варто наголосити на необхідності реформування регуляторних та інституційних засад належного корпоративного управління, заходів дисциплінарного характеру щодо організації ведення обліку та складання фінансової звітності публічних акціонерних товариств, що дозволить підвищити інформаційну прозорість їх діяльності та створить умови для залучення інвестиційних ресурсів.

*Любов Нападовська, д.е.н., професор
Київський національний торговельно-економічний університет
м.Київ, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

В період подальшого реформування та удосконалення системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні, його стандартизації, поширення МСФЗ, уніфікації вимог, становлення та розвитку ринкових відносин, глобалізації міжнародної економіки особливо важливо при дотриманні загальноприйнятих стандартів не втратити увагу до внутрішніх користувачів – менеджерів підприємства. Для цього необхідна адекватна інформаційна система з її специфічними інструментами для відображення усіх характерних процесів, які відбуваються на кожному окремо взятому підприємстві, оскільки не існує стандартного набору функцій та об'єктів управління, а для кожного підприємства характерні власні цілі, завдання й специфіка бізнесу. Незважаючи на велику кількість публікацій в галузі управлінського обліку, продовжуються запеклі дискусії відносно його методів.

Ось чому виникла нагальна потреба в подальших дослідженнях методології управлінського обліку. У зв'язку з цим були сформульовані такі завдання: дослідити значення ТОС (теорії обмеження систем) в управлінському обліку; розробити інформаційні моделі щодо формування інформації та прийняття управлінських рішень в умовах обмежуючих чинників.

Систему управлінського обліку важливо, перш за все, осмислити, зрозуміти та оцінити її величезну роль для ефективного розвитку в умовах